

ÜLDISED VALIKUKRITEERIUMID, MIDA KOHALDATAKSE KÕIKIDELE ÜHTEKUULUVUSPOLIITIKA 2021-2027 RAKENDUSKAVA POLIITIKAEESMÄRKIDELE NING NENDE RAAMES TOETATAVATELE MEETMETELE

1. Õiguslik raamistik ja kohaldamise suunised

Vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse [\(EL\) 2021/1060¹](#) (edaspidi ÜSM) artikli 73 lõigetele 1 ja 2 korraldus- ja rakendus- (või rakendus- ja rakendus-) koostab ja seirekomisjoni poolse heakskiitmise järel kohaldab projektide valikul kriteeriume, mis tagavad, et:

- I.1. projektid aitavad kaasa poliitikaeesmärkide täitmisele ja tulemuste saavutamisele ning on kooskõlas rakenduskava eeltingimuste täitmiseks kehtestatud alusstrateegiatega;
- I.2. valitud tegevused esindavad toetuse summa, elluviidud tegevuste ja eesmärkide saavutamise vahelist parimat suhet;
- I.3. kontrollib, et toetuse taotlejal/saajal² on haldus-, finants- ja toimimissuutlikkus, mis on vajalik projekti elluviimiseks ja jätkusuutlikkuse tagamiseks;
- I.4. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2011/92/EL³ kohaldamisalasse kuuluvate valitud tegevuste suhtes kohaldatakse keskkonnamõju hindamist või sõelumismenetlust ning et on piisavalt arvesse võetud alternatiivsete lahenduste hindamist, võttes aluseks nõuded, mis on sätestatud kõnealuses direktiivis (lähtudes keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusest KeHJS);
- I.5. juhul, kui tegevustega on alustatud enne taotluse esitamist, on järgitud kohalduvat õigust;
- I.6. valitud tegevused on asjaomase fondi kohaldamisalal ja omistatud ühele sekkumise liigile;
- I.7. tegevused ei hõlma selliseid toiminguid, mis olid osa tegevusest, mille suhtes kohaldati ümberpaigutamist vastavalt artiklile 66 (üleviimine), st sama või sarnase tegevuse või selle osa üle viimist ühest Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) lepingu osalisriigi ettevõttest (algne ettevõtte) teise EMP lepingu muus osalisriigis asuvasse ettevõttesse, kuhu toetatav investeering tehakse (toetatav ettevõtte). Ümberpaigutamine toimub siis, kui toode või teenus täidab nii algses kui ka toetatavas ettevõttes vähemalt osaliselt

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, 24. juuni 2021, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ELT L 231, 30.6.2021, lk. 159–706)

² Taotlejale kohalduvad nõuded kehtivad ka elluviijale.

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/92/EL, 13. detsember 2011, teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta EMPs kohaldatav tekst (OJ L 26, 28.1.2012, lk. 1–21)

sama otstarvet ja vastab sama liiki tarbija nõudmistele või vajadustele ja EMPs asuva abisaaja ühes ettevõttes lähevad samas või sarnases tegevusalas kaduma töökohad;

I.8. kulude seaduslikkuse ja korrektsuse;

I.9. valitud tegevusi otseselt ei mõjuta Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 258 kohane komisjoni põhjendatud arvamus rikkumise kohta, mis seab ohtu kulude seaduslikkuse ja korrektsuse või tegevuste tulemuslikkuse;

I.10. selliste taristuinvesteeringute kliimakindluse⁴, mille eeldatav kestvus on vähemalt viis aastat.

Kliimaalasel hindamisel tuleb lähtuda Euroopa Komisjoni teatisest 2021/C 373/01 „Taristu kliimakindluse tagamise tehnilised suunised⁵ aastateks 2021-2027“⁶ ning asjakohasel juhul täiendavatest juhistest kliimakindluse tagamise protsessi läbiviimiseks;

I.11. valikukriteeriumid on mittediskrimineerivad ja läbipaistvad ning tagavad, et valitud tegevused arvestavad määruse nr 2021/1060 artiklis 9 sätestatud horisontaalseid põhimõtteid, millega:

I.11.1. võetakse arvesse [Euroopa Liidu põhiõiguste hartat](#)⁷;

I.11.2. võetakse arvesse Puuetega inimeste õiguste konventsiooni nõudeid;

I.11.3. võetakse arvesse ja edendatakse soolist võrdõiguslikkust, soolise aspekti arvestamist ning sooküsimuste lõimimist;

I.11.4. tagatakse diskrimineerimise vältimine ja ligipääsetavus;

I.11.5. toetatakse kestliku arengu edendamise eesmärke⁸;

I.11.6. tagatakse vastavus Euroopa Liidu keskkonnanalastele õigusaktidele;

I.11.7. rakendatakse põhimõtet „ei kahjusta oluliselt“ (ing. k. *DNSH – „Do no significant harm“*).

Rakendusasutus kehtestab asjakohased vastavus- ja valikukriteeriumid, võttes arvesse keskkonnanariske ning nende leevendusmeetmeid⁹. Kui on tuvastatud, et meetmel puudub või on ebaoluline prognoositav mõju keskkonnanäesmärkidele, siis taotleja täiendavalt „ei kahjusta oluliselt“ põhimõtte hindamist läbi viima ei pea. Asjakohasel juhul võib rakendusasutus nõuda

⁴ kliimakindluse tagamine on protsess, mille eesmärk on vältida taristu vastuvõtlikkust võimalikele pikaajalistele kliimamõjudele, tagades samas, et järgitakse energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtet ja et projektist tulenevate kasvuhoonegaaside heitkoguste tase on kooskõlas 2050. aastaks saavutatava kliimaneutraalsuse eesmärgiga.

⁵ Suunistes on muuhulgas defineeritud taristu mõiste ning kirjeldatud kuidas integreerida kliimakindluse tagamise protsess projekti arendustsüklisse või kuidas lahendada olukorda kui KMH on juba lõpule viidud või kui KMH ei ole vajalik

⁶ Euroopa Komisjoni teatis 2021/C 373/01 „Taristu kliimakindluse tagamise tehnilised suunised aastateks 2021–2027“ (ELT C 373, 16.9.2021, lk. 1–92)

⁷ Euroopa Liidu põhiõiguste harta (2012/C 326/02)

⁸ ÜSM-i Art 9 p 4 kohaselt on kestliku arengu eesmärkideks ELi toimimise lepingu artiklis 11 sätestatud kestliku arengu edendamise eesmärgid, ÜRO kestliku arengu eesmärgid ja Pariisi kokkulepe.

⁹ Meetmete tasandil on keskkonnanariskid ja nende leevendusmeetmed toodud „Perioodi 2021-2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava DNSH analüüsis“ ja keskkonnamõju strateegilise hindamise aruandes: <https://www.rtk.ee/hindamine#keskkonnamoju-2021-2027> .

taotlejalt täiendavat „ei kahjusta oluliselt“ põhimõtte hindamist, kui see osutub vajalikuks lähtuvalt meetme tegevusest. Kui hinnatud meetmel on tuvastatud prognoositavad keskkonnariskid ja vajadus on rakendada leevendusmeetmeid, siis rakendusasutus kehtestab asjakohasel juhul nõude projekti taotlejale viia läbi täiendav „ei kahjusta oluliselt“ põhimõtte vastavuse hindamine. Hindamise järeldused peavad olema taotleja poolt dokumenteeritud ning võimaldama vajadusel üle kontrollimist.

„Ei kahjusta oluliselt“ põhimõtte hindamisel tuleb lähtuda Euroopa Komisjoni teatisest 2021/C 58/01 „Tehnilised suunised põhimõtte „ei kahjusta oluliselt“ kohaldamise kohta taaste- ja vastupidavusraha puhul“ ning asjakohasel juhul täiendavatest juhistest hindamise protsessi läbiviimiseks.¹⁰

2. Valikukriteeriumide seosed rakenduskavaga

Rakenduskava jaguneb poliitikaeesmärkideks, mille all on määratletud eieesmärgid ning tulemus- ja väljundnäitajad koos sihttasemetega. Rakenduskava kinnitatakse Euroopa Komisjoni otsusega.

Rakenduskava poliitikaeesmärgid viiakse ellu läbi täpsemalt suunatud meetmete, projektide valikukriteeriumide alusel.

Meetmete nimekirjas tuuakse välja rakenduskava rahastamiskava täpsem jaotus – poliitikaeesmärk, prioriteet, eieesmärk, meede¹¹, fond, rahastatavad tegevused, fondi toetuse, riikliku kaasfinantseeringu ja omafinantseeringu summad ja osakaalud, vastutavad asutused ning tulemus- ja väljundnäitajad. Meetmete nimekirja kinnitab Vabariigi Valitsus istungil korraldusega.

3. Üldised projektide valikukriteeriumid

Tulenevalt punktis 1 toodud ÜSM nõuetest on alljärgnevalt esitatud üldised projektivaliku kriteeriumid, mida on kohustus kasutada kõikide projektide, sh investeeringute kava ja territoriaalsete strateegiate alusel rakendatavate projektide, rahastamisvahendite, toetuse andmise tingimuste käskkirja ja lepingu alusel elluviidavate tegevuste valikul.

Projektide valikukriteeriume rakendamise eelduseks on, et projekt on punktis 1 toodud nõuete alusel vastavaks tunnistatud. Määruse alusel investeeringute kava ja territoriaalsete strateegiate puhul võib olla esmalt projektide valimine antud kriteeriumide alusel ja seejärel vastavuskriteeriumide rakendamine.

Kui investeeringud on ministeeriumi valitsemisala hallata ja toetus määratakse ilma avalikku taotlemist korraldamata, tuleb rakendusasutusel hinnata ja/või anda hinnang rahastamiseks

¹⁰ Euroopa Komisjoni teatis 2021/C 58/01 „Tehnilised suunised põhimõtte „ei kahjusta oluliselt“ kohaldamise kohta taaste- ja vastupidavusraha puhul“ (ELT C 58, 18.2.2021, lk. 1–30)

¹¹ Meetmete all peetakse silmas tegevuspõhise riigieelarve (TERE) meetmeid

valitud objektide vastavusele üldistele valikukriteeriumidele ning põhjendada nende kooskõla toetuse andmise tingimuste käskkirja seletuskirjas.

Kui projektid on punkti 1 kohaselt vastavaks tunnistatud, siis hinnatakse projekte prioriseerimise eesmärgil järgmiste kriteeriumide lõikes täiendavalt.

3.1. Projekti kooskõla valdkondlike arengukavadega, mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele

Selle kriteeriumi raames hinnatakse:

- 3.1.1. projekti kooskõla valdkondliku arengukavaga ja panus rakenduskava erieesmärgi ning meetme eesmärkidesse, sh projekti tulemuste ja mõju eeldatavat ulatust ning vajadusel väljundite ja tulemuste kestlikkust pärast projekti lõppu;
- 3.1.2. projekti panust meetme väljund- ja tulemusnäitaja(te) saavutamisse.
- 3.1.3. rakenduskavas nimetatud juhtudel võetakse arvesse Uue Euroopa Bauhausi väärtusi.

3.2. Projekti põhjendus

Selle kriteeriumi raames hinnatakse, kas:

- 3.2.1. projekti eesmärgipüstitus on põhjendatud – on olemas probleem, kitsaskoht või kasutamata arenguvõimalus;
- 3.2.2. projekti sekkumisloogika on arusaadav, mõjus – projektis ettenähtud tegevused võimaldavad saavutada projekti eesmärgid ning planeeritud väljundid ja tulemused parimal moel. Nende sidusus eesmärkidega ning mõjus on arusaadavad, võimalusel innovaatilisi lahendusi soosivad;
- 3.2.3. tegevuste ajakava on realistlik, arvestades mh tegevuste omavahelisi seoseid ja ajalist järgnevust.

3.3. Projekti kuluefektiivsus

Selle kriteeriumi puhul hinnatakse, kas:

- 3.3.1. ettenähtud tegevused/lahendused on kuluefektiivne viis planeeritud väljundite/tulemuste saavutamiseks;
- 3.3.2. planeeritud eelarve on realistlik ja mõistlik - on selge, milliste arvutuste ja hinnangute alusel on eelarve kokku pandud ning planeeritud kulud on vajalikud ja mõistlikud, ning on olemas taotleja võimekus projektile järgnevate püsikulude rahastamiseks.

3.4. Toetuse taotleja suutlikkus projekti ellu viia

Antud kriteerium on vastavuskriteerium ja võib olla lisaks valikukriteerium, mille rakendamisel kontrollitakse, kas taotlejal (ja partneritel kokku) on kvalifikatsioon, kogemus, õiguslik, organisatsioonilised või tehnilised eeldused projekti elluviimiseks kavandatud viisil tagades kestlikkuse ja jätkusuutlikkuse (sh taristuinvesteeringute või tootlike investeeringute puhul edasised tegevus- ja hoolduskulud).

Toetuse andmise tingimuste (edaspidi TAT) käskkirjas või halduslepingus nimetatud tegevuste elluviija valik peab olema kooskõlas „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seadusega“, riigihangete seadusega ja halduskoostöö seadusega, ning riigiabi reeglitega. Kõigile neile vastavust tuleb TAT käskkirja seletuskirjas selgitada.

Kui TAT käskkirja elluviija vahendab toetust lõppsaajatele, siis rakendusasutus (*RA annab rolli RÜle TATis*) peab olema veendunud, et elluviija tööprotseduurid (*sisemine reeglistik*) tagavad TATi elluviimise läbipaistval ja kontrollitaval viisil (*nõuded sihtgrupile*).

3.5. Projekti kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega

Antud kriteeriumi kasutamine on kohustuslik kui toetuse andmise tingimuste koostamisel teostatud analüüsis on tuvastanud rahastatavate tegevuste, riigi pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtide ning ÜSM artiklis 9 nimetatud horisontaalsete põhimõtete, sh regionaalarengu, vahel seos ning vajadus ja võimalus negatiivseid mõjusid vähendada või positiivseid mõjusid võimendada luues seeläbi vahetute tulemuste kõrval täiendavat lisandväärtust ja aidates vähendada ühiskondlike lõhesid.

Kriteeriumiga hinnatakse, kuidas lisaks projekti vahetutele eesmärkidele võetakse arvesse ja aidatakse kaasa Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega seotud horisontaalsete põhimõtete (sooline võrdõiguslikkus, võrdsed võimalused, ligipääsetavus, kestlik areng, keskkonnakaitse ja kliimaneutraalus ning täiendavalt regionaalareng) eesmärkide saavutamisele ja panustatakse seeläbi vastavasse strateegia riigi pikaajalise arengustrateegia näitajasse.